Un poema del Quixot: original o traducció?

Autor: Xavi Ribau
Data de publicació: 01-05-2010

Fa anys que En Jordi Bilbeny va exposar els resultats d'un estudi on afirmava que la novel·la Don Quixote de la Mancha era una traducció del català. Ara, En Xavi Ribau ha detectat una vella polèmica sobre un poema que apareix en aquest llibre, del qual es creu que és una traducció d'un altre poema d'un autor valencià.

A la traducció catalana d'El caos i la nit (1962, Proa), del francès Henry de Montherlant, es llegeix en una nota al peu:

"¿Potser es tracta d'una cita extreta del poema que canta don Quixot en el capítol LXVIII, llibre II: 'Así el vivir me mata...'? Si la resposta és afirmativa, aquesta frase no té probablement el sentit profund i patètic que en Celestino li atribueix. D'altra banda, aquest poemet no és castellà, sinó traduït del cardenal Bembo". (pàgina 82)

El fragment del Quixot és aquest:

"Y luego, tomando en el suelo cuanto quiso, se acurrucó y durmió a sueño suelto, sin que fianzas, ni deudas, ni dolor alguno se lo estorbase. Don Quijote, arrimado a un tronco de una haya, o de un alcornoque (que Cide Hamete Benengeli no distingue el árbol que era), al son de sus mesmos suspiros cantó de esta suerte:

—Amor, cuando yo pienso
en el mal que me das terrible y fuerte,
voy corriendo a la muerte,
pensando así acabar mi mal inmenso;
mas en llegando al paso
que es puerto en este mar de mi tormento,

tanta alegría siento,
que la vida se esfuerza, y no le paso.
Así el vivir me mata,
que la muerte me torna a dar la vida [23].
¡Oh condición no oída
la que conmigo muerte y vida trata!"

Capítol LXVIII, llibre II

En Francisco Rico, el responsable de l'edició, diu a la nota 23:

[23] Recuerdo de un verso de la célebre canción del comendador Escrivá (no pas Bembo)[°] :

[°] 1182. 23—«Ven, muerte, tan escondida / que no te sienta comigo, / porqu'el gozo de contigo / no me vuelva a dar la vida» (apud Dutton 1990:VII, 571). ¶ RM X:115-121b ya notó el parecido entre estos versos y una redondilla castellana del comendador Escrivá (citada por la «dueña Dolorida» en II, 38, 944). Sobre la relación con Bembo, Mele [1895]. Para la discutible relación de causa y efecto entre Escrivá y Bembo, los estudios de Michaëlis de Vasconcelos [1912], Belloni [1988] y Mazzocchi [1989]. C. Romero Muñoz. ¶ Cf. II, 38, 944, n. 40

Per tant, al Quixot ja hi ha un poemet al voltant del del qual hi ha confusió sobre si és una simple traducció o un original.

Xavi Ribau